

HUOM.! Tämä on konferenssiartikkelin rinnakkaistallennettu versio (Final draft).

Viittausohje

Joensuu-Salo, S., Sorama, K., Kettunen, S. & Viljamaa, A. 2016. Matka yrittäjyyteen: amk-opiskelijanaisten polut ja suunnitelmat oman yrittäjäuran aloittamisessa. Julkaisussa: Suoranta, M., Patja, P., Aaltio, I. & Tunkkari-Eskelinen, M. (eds.) Yrittäjyyskasvuspäivät: conference proceedings. Yrittäjyyskasvuspäivät Jyväskylässä 13.–14.9.2016. University of Jyväskylä, 32–50. Working paper Jyväskylä University. School of Business and Economics 383.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6906-6>

SeAMK Toimisto

PL 412
60101 Seinäjoki

Käyntiosoite:
Kampusranta 11, Frami F
60320 Seinäjoki

puh. 020 124 3000
seamk@seamk.fi

SeAMK

P.O. Box 412, FI-60101 Seinäjoki
Finland

Street address:
Kampusranta 11, Frami F
60320 Seinäjoki

tel. +358 20 124 3000
seamk@seamk.fi

MATKA YRITTÄJYYTEEN – AMK-OPISKELIJANAISTEN POLUT JA SUUNNITELMAT OMAN YRITTÄJÄURAN ALOITTAMISESSA

Sanna Joensuu-Salo, Seinäjoen ammattikorkeakoulu, sanna.joensuu-salo@seamk.fi,

Ph.D., Principal Lecturer

Seinäjoki University of Applied Sciences

SeAMK Business and Culture

+358 40 868 0144

FT Joensuu-Salo toimii yliopettajana Seinäjoen ammattikorkeakoulussa. Hänellä on pitkä kokemus eri tutkimusprojekteista. Joensuu-Salo on keskittynyt tutkimuksissaan mm. yrittäjyysaikomuksiin, markkinaorientaatioon ja yritysten kasvuun. Hän on julkaissut mm. lehdissä Education + Training ja Journal of Small Business and Enterprise Development.

Kirsti Sorama, Seinäjoen ammattikorkeakoulu, kirsti.sorama@seamk.fi

KTT Kirsti Sorama toimii yliopettajana Seinäjoen ammattikorkeakoulussa. Hänellä on pitkä kokemus eri tutkimusprojekteista. Sorama on keskittynyt tutkimuksissaan mm. yritysten kasvuun, omistajanvaihdoksiin, verkostoitumiseen, strategiseen uudistumiseen ja tulevaisuuden ennakkointiin sekä yrittäjyyden ekosysteemiin. Hän on julkaissut mm. lehdessä International Journal of Networking and Virtual Organisations.

Salla Kettunen, Seinäjoen ammattikorkeakoulu, salla.kettunen@seamk.fi

YTM Salla Kettunen työskentelee projektitutkijana Seinäjoen ammattikorkeakoulussa. Hän on työskennellyt mm. omistajanvaihdoksia, hoivayrittäjyyttä ja puutuotealan yrityksiä käsittelevissä hankkeissa.

Anmari Viljamaa, Seinäjoen ammattikorkeakoulu, anmari.viljamaa@seamk.fi

KTT Anmari Viljamaa toimii yksikön johtajana Seinäjoen ammattikorkeakoulussa. Häntä kiinnostavat mm. yrittäjyysaikomukset ja yrittäjyyskasvatus, markkinaorientaatio, innovaatiot sekä asiantuntijapalvelut. Hän on julkaissut mm. lehdissä Entrepreneurship & Regional Development, Industry and Higher education, International Small Business Journal and The Service Industries Journal.

ABSTRAKTI

Yrittäjyysaikomustutkimus on viime vuosina kehittynyt huomioimaan mentaalisten mallien kuten sitoutumisen ja suunnittelustrategioiden merkityksen yrittäjyysaikomusten ja yrittäjäksi ryhtymisen tutkimisessa. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää yrittäjyyttä suunnittelevien naispuoleisten ammattikorkeakouluopiskelijoiden näkemyksiä siitä, mitkä tekijät ovat olleet merkittäviä heidän matkallaan kohti yrittäjyyttä. Toiseksi tavoitteena on selvittää, millaisia yrittäjyyteen liittyviä suunnittelustrategioita (implementation intention) naisopiskelijoilla on. Kolmantena tavoitteena on selvittää myös sitä, miten naisopiskelijat kokevat omat valmiudet toimia yrittäjänä suhteessa tulevaisuuden haasteisiin. Laadullinen aineisto on kerätty Smart ladies in digital world -hankkeessa, johon osallistuu naispuoleisia opiskelijoita, jotka ovat tehneet ns. yritystallisopimuksen. Tämä tarkoittaa sitä, että kyseisillä opiskelijoilla on olemassa liikeidea, jota he työstävät eteenpäin tavoitteenaan yritystoiminnan käynnistäminen. Hankkeen alussa toteutettiin 15 opiskelijalle alkukartoitus, jossa opiskelijat saivat itse kirjoittaa omasta polustaan kohti yrittäjyyttä. Heiltä kysyttiin kuinka ajatukset yrittäjyyttä kohtaan ovat kehittyneet ja mitä tärkeitä hetkiä tai tapahtumia he nostaisivat esille omassa polussaan kohti yrittäjyyttä. Tämän lisäksi heiltä kysyttiin tarkemmista suunnitelmista yrittäjyyden suhteen (implementation intention) sekä valmiuksista yrittäjyyteen. Omaan yrittäjyyteen tai yrittäjyysaikomuksiin vaikuttaneet tekijät jaettiin seuraavasti kolmeen luokkaan: 1) opintojen vaikutus, 2) roolimallit ja 3) elämänmuutos. Suunnitelmien ja tavoitteiden tarkkuus vaihteli opiskelijoiden välillä aina hyvin tarkoista ja aikataulutetuista suunnitelmista täyteen suunnittelemattomuuteen riippuen oman yrittäjyyden vaiheesta.

Avainsanat: ammattikorkeakoulu, opiskelija, yrittäjyys, yrittäjyysaikomukset, suunnittelustrategiat

JOHDANTO

Yrittäjyysaikomuksia on tutkittu pitkään korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa. Aiempi tutkimus on keskittynyt mm. yrittäjyysaikomusten ja erilaisten henkilötason muuttujien testaamiseen määrällisin menetelmin (ks. Liñán ja Fayolle, 2015). Näissä tutkimuksissa teoreettisena viitekehyksen toimii usein Ajzenin (1991) suunnitellun käyttäytymisen teoria. Viimeisten vuosien aikana aikomustutkimus on kuitenkin kehittynyt enemmän kohti uusia näkökulmia esimerkiksi selvittämään mentaaleja malleja, jotka toimivat yrittäjyysaikomusten syntymisessä. Adam ja Fayolle (2015) ehdottavat, että sitoutumisella ja aikomuksiin liittyvillä tarkemmilla suunnittelustrategioilla (implementation intention) on merkitys yrittäjyysprosessissa.

Yleensä ottaen aikaisempi tutkimus on osoittanut, että naiset ovat haluttomampia ryhtymään yrittäjiksi kuin miehet (Crant, 1996; Wang ja Wong, 2004; Linan ja Chen, 2009; Yordanova ja Tarrazon, 2010). Yrittäjyyskasvatuksessa olisikin huomioitava sukupuolierot ja ymmärrettävä erityisesti naisten yrittäjyyspolkuja syvemmin.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää yrittäjyyttä suunnittelevien naispuoleisten ammattikorkeakouluopiskelijoiden näkemyksiä siitä, mitkä tekijät ovat olleet merkittäviä heidän matkallaan kohti yrittäjyyttä. Toiseksi tavoitteena on selvittää, millaisia yrittäjyyteen liittyviä suunnittelustrategioita (implementation intention) naisopiskelijoilla on. Kolmantena tavoitteena on selvittää myös sitä, miten naisopiskelijat kokevat omat valmiudet toimia yrittäjänä suhteessa tulevaisuuden haasteisiin.

TEOREETTINEN VIIITEKEHYS

Yrittäjyysaikomukset ja niihin vaikuttavat tekijät

Yrittäjyysaikomuksia on perinteisesti tutkittu Ajzenin (1991) Theory of Planned Behavior – viitekehystä (TPB) hyödyntämällä. TPB:n mukaan aikomukset edeltävät toimintaa ja mitä

voimakkaampi edeltävä aikomus on, sitä todennäköisempää on sen toteutuminen. Aiempi tutkimus on myös osoittanut, että aikomukset todellakin ennustavat myöhempää toimintaa (Fishbein ja Ajzen, 1975; Bagozzi, Baumgartner ja Yi, 1989; Krueger ja Carsrud, 1993). TPB-mallia on käytetty yrittäjyysaikomusten tutkimuksessa pitkään, sitä on edelleen kehitetty ja myös kritisoitu eri konteksteissa (Armitage ja Conner, 2001; Sheeran, 2002). Erityisesti opiskelijoiden yrittäjyysaikomusten tutkimus on pitkään keskittynyt määrällisen TPB-mallin testaukseen (esim. Krueger ja Carsrud, 1993; Krueger, Reilly ja Carsrud ym., 2000; Barbosa, Fayolle ja Lassas-Clerc, 2006). Laadullisia tutkimuksia aiheesta on kuitenkin vähemmän.

TPB:n perusidea on, että aikomuksia ennustavat asenteet kyseistä toimintaa kohtaan, lähiympäristön tuki sekä henkilön itsensä kokema pystyvyys kyseiseen toimintaan (Ajzen, 1991). Asenne viittaa siihen, onko henkilöllä positiivinen vai negatiivinen käsitys kyseisestä toiminnasta. Esimerkiksi yrittäjyyden suhteen mitä positiivisempi käsitys yksilöllä on yrittäjyydestä ja sen seurauksista, sitä positiivisemmin yksilö suhtautuu myös omaan mahdolliseen yrittäjyyteensä ja sitä voimakkaammat aikomukset ovat yrittäjäksi ryhtymiseen (esim. Krueger ym. 2000; Segal, Borgia ja Schoenfeld, 2005; van Gelderen ja Jansen, 2006; Pruett ym., 2009).

Lähiympäristön tuki viittaa siihen sosiaaliseen tukeen, joka yksilöllä olisi tietyn toiminnan suhteen (Ajzen, 1991). Esimerkiksi yrittäjyyden suhteen kyse on siitä, miten yksilö kokee hänelle tärkeimpien ihmisten suhtautuvan, jos hän ryhtyisi yrittäjäksi. Lähiympäristön tuen toinen puoli on se, kuinka suuri merkitys tärkeiden ihmisten mielipiteellä on yksilölle.

Pystyvyysuskomus viittaa taas siihen, miten helpoksi tai vaikeaksi yksilö kokee tietyn toiminnan itselleen. Se perustuu uskomukseen käytettävissä olevista resursseista ja mahdollisuuksista (ks. Bandura ym., 1980; Swan, Chang-Schneider ja McClarity, 2007). Ajzenin (1991) mukaan tämä on kaikista lähinnä Banduran (1980) käsitettä ”self-efficacy”.

Aiempien, lähinnä määrällisten tutkimusten mukaan, yrittäjyysaikomuksiin vaikuttaa eniten pystyvyysuskomus (Kristiansen ja Indarti, 2004; Liñán, 2004; Henley, 2005; Segal ym., 2005; Lee ym., 2011; Lope Pihie ja Bagheri, 2011) ja asenne (Zampetakis ym., 2009; Moi, Adeline ja Dyana, 2011). Myös lähiympäristön tuella on merkitystä (Aizzat, Noor Hazlina ja Chew, 2009; Lope, Zaidatol ja Hassan, 2009; Engle ym., 2010; Siu ja Lo, 2013). Kautosen, van Gelderenin ja Finkin (2013) tutkimuksen mukaan nämä kolme selittävät aikomusten variaatiosta yhteensä 59 prosenttia. Toisaalta taas itse yrittäjyysaikomukset eivät selitä lopulta kuitenkaan yrittäjäksi ryhtymisen variaatiosta kuin 19 – 38 % (ks. Adam ja Fayolle, 2016). Toisin sanoen muitakin tekijöitä on, jotka vaikuttavat aikomusten muodostumiseen ja lopulta yrittäjäksi ryhtymiseen. Esimerkiksi Schoon ja Duckworth (2012) seurasivat yli 6000:n yksilön elämää syntymästä 34:ään ikävuoteen asti ja totesivat, että yrittäjäksi ryhtymiseen vaikuttavat varhaiset kokemukset yrittäjyydestä. Miesten osalta tähän vaikutti oman isän yrittäjyys ja naisten osalta vanhempien sosioekonominen status. Toisaalta myös pystyvyysuskomus vaikuttaa suoraan yrittäjäksi ryhtymiseen aiempien tutkimusten mukaan (Ingram ym., 2000; Sequeira, Mueller ja Mcgee, 2007; Townsend, Busenitz ja Arthurs, 2010; Kautonen, van Gelderen ja Tornikoski, 2013).

Sekä sukupuoli että roolimallit ovat olleetkin yksi tutkituimmista tekijöistä yrittäjyysaikomuksissa TPB-mallin lisäksi (Fayolle ja Liñán, 2013). Naisilla on vähemmän halua yrityksen perustamiseen ja he myös perustavat vähemmän yrityksiä kuin miehet (esim. Liñán ja Chen, 2009; vrt. Pruett ym., 2009; Yordanova ja Tarrazon, 2010; Lee ym., 2011; Zhang, Duyesters ja Cloudt, 2013). Yordanovan ja Tarrazonin (2010) tutkimuksessa sukupuolivaikutusta aikomuksiin medioi täysin yksilön pystyvyysuskomus ja osaksi yksilön asenteet. Erityisen tärkeää onkin vaikuttaa naisten pystyvyysuskomuksiin ja asenteisiin, jos naisten yrittäjyysaikomuksia halutaan nostaa. Myös Joensuu ym. (2013) osoittivat pitkittäistutkimuksessa, että korkeakouluopiskelijoista naisilla on miehiä matalammat yrittäjyysaikomukset opintojen alussa ja ne myös vähenevät opintojen kuluessa. Myös

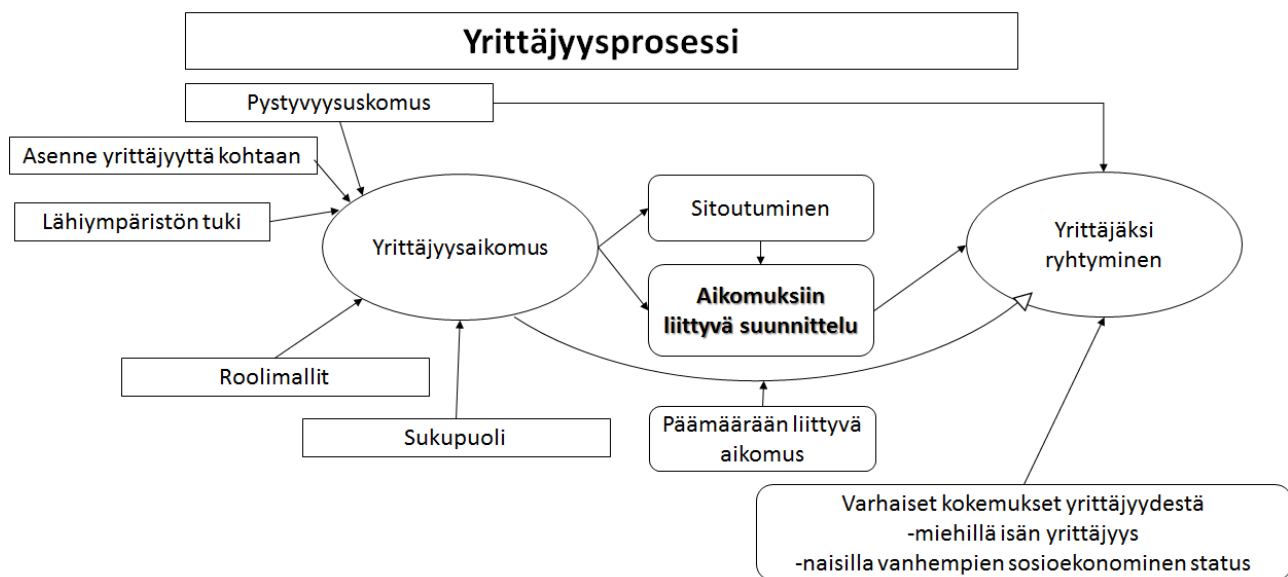
roolimalleilla on todettu olevan vaikutusta yrittäjyysaikomuksiin (Kolvereid, 1996; Van Auken, Fry ja Stephens, 2006; Bosma et al., 2012).

Suunnittelustrategiat, sitoutuminen ja yrittäjyysaikomukset

Perinteistä yrittäjyysaikomustutkimusta on kuitenkin kritisoitu ja tästä syystä myös uudet näkökulmat erityisesti mentaaleihin malleihin liittyen ovat saaneet huomiota (Adam ja Fayolle, 2015). Yksi näistä käsitteistä on sitoutuminen. Parente ja Feola (2013) korostavat, että yrittäjyyteen liittyvä sitoutuminen on eri käsite kuin yrittäjyysaikomus. Heidän mukaansa aikomus saattaa vaikuttaa sitoutumiseen, mutta myös muita elementtejä on otettava huomioon. Myös Sinclair ja Bruce (2009) painottavat sitoutumisen (kuinka paljon aikaa ja vaivaa yksilö näkee yrittäjyyden eteen) olevan tärkeä elementti yrittäjäksi ryhtymisen tutkimisessa.

Sitoutumisen lisäksi aikomuksiin liittyvillä tarkemmilla suunnittelustrategioilla (implementation intention) on merkitys yrittäjyysprosessissa. Gollwitzer (1993, 1999) tarkoittaa aikomuksiin liittyvällä suunnittelulla sitä, kuinka tarkasti yksilö määrittelee miten, missä ja kuinka tietty asia toteutuu. Hän myös erottaa toisistaan kaksi eri käsitettä: päämäärään liittyvän aikomuksen (goal intention) ja aikomuksiin liittyvän suunnittelun (implementation intention). Päämäärään liittyvä aikomus tarkoittaa käytännössä sitä, että yksilö sitoutuu jonkin päämäärän saavuttamiseen yleisesti ja aikomuksiin liittyvä suunnittelu sitä, millä tavalla yksilö aikoo aikomuksensa toteuttaa. Adam ja Fayolle (2016) testasivat aikomuksiin liittyvää suunnittelua yrittäjyyden tutkimisessa käyttämällä kontrolliryhmää. Heidän mukaansa ryhmä, jolla oli enemmän suunnittelua, pääsi pidemmälle yrittäjäksi ryhtymisessä. Adam ja Fayolle (2016) uskovatkin, että aikomuksiin liittyvät suunnittelustrategiat (implementation intention) ovatkin yksi puuttuva linkki aikomusten ja yrittäjäksi ryhtymisen välillä.

Kuviossa 1 on hahmoteltu yrittäjäksi ryhtymisen prosessia aiemman tutkimuksen mukaan.

Kuvio 1. Yrittäjyysprosessi aikaisemman tutkimuksen mukaan.

METODOLOGIA

Yrittäjyystutkimuksissa vallitsevana metodologiana on ollut kvantitatiivinen kyselytutkimus. Laadullisilla menetelmillä on ollut paljon pienempi vaikutus alan tutkimuksissa, mutta viimeisten 30 vuoden aikana esimerkiksi haastattelujen osuus aineiston hankintamenetelmänä on noussut vähitellen. Yrittäjyystutkimuksissa on ollutkin havaittavissa siirtymää laadullisiin menetelmiin - niistä on tullut hyväksyttyjä menetelmiä (McDonald ym., 2015). Jokaisella menetelmällä on omat vahvuutensa ja heikkoutensa, ja mikäli alalla on käytössä vain yksi metodologia, tulee metodologisista heikkouksista myös koko alan heikkouksia (Smith, Canon ja Sapienza 1989). Tästä syystä on erityisen tärkeää, että tutkimuksissa pyritään käyttämään uusia menetelmiä, jotta teorian kehittyminen mahdollistuisi. Tässä tutkimuksessa on käytetty laadullista tutkimusotetta ja aineistona on käytetty naisopiskelijoiden kirjoittamia omia tarinoita kolmen annetun teeman piiristä. Näin saadaan syvällisempää tietoa niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat naisopiskelijoiden yrittäjyysprosessiin.

Aineisto on kerätty keväällä 2016 Smart ladies in digital world -hankkeessa, johon osallistuu naispuoleisia opiskelijoita, jotka ovat tehneet ns. yritystallisopimuksen. Tämä tarkoittaa sitä, että

kyseisillä opiskelijoilla on olemassa liikeidea, jota he työstävät eteenpäin tavoitteenaan yritystoiminnan käynnistäminen. Toisin sanoen jokaisella tutkimukseen osallistuvalla naisella on jo korkeat yrittäjyysaikomukset. Hankkeen alussa toteutettiin 15 opiskelijalle alkukartoitus, jossa opiskelijat saivat itse kirjoittaa omasta polustaan kohti yrittäjyyttä. Seuraavassa on esitetty kysymykset, jotka opiskelijoille esitettiin kirjallisesti:

1. Kerro tarina omasta polustasi kohti yrittäjyyttä (esim. miten ajatuksesi yrittäjyydestä ovat kehittyneet elämäsi aikana, mitä tärkeitä hetkiä nostaisit esille – onko jokin asia sysännyt sinua eteenpäin?)

2. Millaisia tulevaisuuden tavoitteita sinulla on yrittäjyyden suhteen ja mitkä ovat suunnittelemasi keskeiset toimenpiteet niiden saavuttamiseksi?

3. Miten arvioit omia valmiuksiasi suhteessa a) digitaalisuuteen, b) tulevaisuuden ennakointiin, c) kasvuyrityksen johtamiseen, d) työyhteisön johtamiseen ja e) muutoksen johtamiseen?

Opiskelijoista 5 on liiketalouden tutkinto-ohjelmasta, 5 pk-yrittäjyyden tutkinto-ohjelmasta, loput jakautuvat muotoilun, rakennustekniikan, fysioterapian ja ravitsemuspalveluiden tutkinto-ohjelmiin.

Aineisto analysoitiin sisällönanalyysia hyödyntämällä. Sisällönanalyysissä käytettiin koodausta, jonka perusteella muodostettiin kategorioita. Koodausvaiheessa käytettiin ns. analyttistä koodausta, jolla koodeja ryhmitellään. Richardin (2005) mukaan analyttisessä koodauksessa on kyse tulkinnan ja ymmärryksen vuoropuhelusta.

TULOKSET

Yrittäjyysaikomuksiin vaikuttaneet asiat

Omaan yrittäjyyteen tai yrittäjyysaikomuksiin vaikuttaneet tekijät jaettiin seuraavasti kolmeen luokkaan: 1) opintojen vaikutus, 2) roolimallit ja 3) elämänmuutos. Lähes puolet opiskelijoista (7 hlö)

kertoi, että opiskelun aikana saatu tieto, kokemukset ja koulutukset ovat innoittaneet kohti yrittäjyyttä. Nämä nousevat tärkeimmäksi yrittäjyyteen sysäyksiä antavaksi ja yrittäjyyteen innoittavaksi tekijäksi vastaajaryhmässä. Asiakastyöt antavat kokemuksia asiakasrajapinnassa toimimisesta ja siitä mitä itsellä on annettavaa asiakkaalle, opintojen aikana saatu lisätieto auttaa ymmärtämään mistä yrittäjyydessä on kyse ja kuinka yrittäjänä toimitaan sekä mistä saa lisää tietoa. Näin kynnys yrittäjyyteen madaltuu.

”...työskentelin hankkeessa, jossa järjestin yrittäjyyskoulutusta luovien alojen yrittäjille. Osallistuin itse niihin koulutuksiin ja varmaankin innostavien kouluttajien ansiosta yrittäminen alkoi tuntua aivan mielenkiintoiselta.” N1

”Olen opintojen aikana oppinut paljon mitä kaikkea yrittäjyyteen kuuluu ja mitä osa-alueita siinä tulee osata. Ajatukset ovat koko ajan selkeytyneet ja liikeidea sitä myötä muuttunut.” N6

”Polullani yrittäjyyteen nostaisin tärkeimmäksi nykyisen kouluni..., joka antaa monimuotoiset mahdollisuudet alkaa yrittämään.” N15

Kolmanneksella opiskelijoista (5) oli lähiympäristössään yrittäjän roolimalli. Yksi opiskelijoista kertoi, että seuratessaan yrittäjäperhettään läheltä, hän oli päättänyt, ettei hänestä tule yrittäjää. Opintojen aikana ja työtehtävissä saatu tieto yrittäjyydestä toi uusia näkökulmia, liennytti kantaa yrittäjyyttä kohtaan ja toi sen uudelleen harkittavaksi vaihtoehdoksi. Toisin sanoen opinnot ja tieto kumosivat roolimallin antaman negatiivisen kuvan. Pääsääntöisesti kuitenkin yrittäjänä toimivan perheenjäsenen tai suvun vaikutus ja esimerkki toimii yrittäjyyteen sysäävänä tekijänä.

”Olen yrittäjän tytär ja mieheni on yrittäjä.” N7

”Olen yrittäjäsuvusta ja olen pidempään haaveillut omasta yrityksestä.” N14

”Oma isäni on yrittäjä ja sitä kautta olen nähnyt yrittäjyyden hyvät ja huonot puolet” N13

Laadullisessa aineistossa kolme opiskelijaa kertoi elämänmuutoksen vaikuttaneen merkittävästi yrittäjyysaikomusten syntymiseen. Muutto, terveydentilan muutokset tai läheisen kuolema voivat toimia pysäyttävinä tekijöinä, jotka laittavat harkitsemaan elämän arvoja, tavoitteita ja suuntaa uudelleen.

Yrittäjyysprosessin vaihe

Opiskelijat voitiin luokitella kolmeen ryhmään sen mukaan, kuinka pitkällä yrittäjyys oli. Yhden ryhmän muodostivat opiskelijat, joilla oli jo aiempaa kokemusta yrittäjyydestä (4 hlö). He ovat itse toimineet yrittäjinä aiemmin tai toimivat parhaillaan. Toiminta oli osalla sivutoimista ja pienimuotoista, joku oli mukana perheen yrityksessä tähtäimenään omistajanvaihdos. Näillä opiskelijoilla on siis jo käsitys itsestään yrittäjänä.

Toisen ryhmän muodostivat opiskelijat, joilla oli jo valmiita suunnitelmia yrityksen perustamiseksi (5 hlö). Heillä on olemassa jonkin asteinen yritysidea mitä he opiskelujen aikana jalostavat ja he voivat tehdä siihen liittyviä selvityksiä sekä painottaa opintojaan suunnitelman tukemiseksi. Joskus selvitysten tekemisen myötä käy ilmi, että yritysidea ei olekaan toteutuskelpoinen. Myös tällaiset tulokset ovat merkittäviä. On parempi havaita yritysideojen toimimattomuus suunnitteluvaiheessa kuin yrityksen perustamisen jälkeen.

Kolmas ryhmä koostui opiskelijoista, joilla yritysidea oli vasta hahmottumassa (6 hlö). Tästä joukosta löytyy henkilöitä, jotka ovat työsuhteessa vastuullisessa tehtävässä työskennellessään saaneet uskoa siihen, että he pärjäisivät yrittäjänäkin. Heitä motivoi omaan työmäärään ja työn joustavuuteen vaikuttaminen. Mielikuvana on voinut olla myös se, että yrittäjänä tienaa paljon, joskin tällaiset mielikuvat ovat karisseet, mutta yrittäjyyden muut näkökulmat ovat puolestaan lisänneet kiinnostusta.

”...tässä opintojeni aikana pyrin kehittämään itseäni mahdollisimman paljon ja monipuolisesti yrittäjyyteen. Lisäksi teen niin paljon kuin mahdollista erilaisia suunnitelmia yms. yritykseeni...” N6

Suunnitelmallisuus ja tulevaisuuden tavoitteet (implementation intention)

Seuraavaksi kysymyksissä jatkettiin edelleen tarkempien suunnitelmien kyselemiseen. Opiskelijoista seitsemällä on selvänä tavoitteena tulevaisuudessa yrityksen perustaminen. Suunnitelmien ja tavoitteiden tarkkuus vaihteli opiskelijoiden välillä aina hyvin tarkoista ja aikataulutetuista suunnitelmista täyteen suunnittelemattomuuteen, riippuen oman yrittäjyyden vaiheesta. Yhden ryhmän muodostivat opiskelijat, joiden suunnitelmat olivat hyvin konkreettisella tasolla (4 hlö), osalla heistä oli jo aikataulukin valmiina. Tilanteet vaihtelevat yrityksessä jo työskentelemisen, perustamisvaiheessa olemisen ja toimintakonseptin testauksen välillä. Näistä opiskelijoista osa oli harkinnut yrittäjyyttä jo aiemmin ja nyt oli oikea ajankohta toteutukselle. Toisilla taas oli jo olemassa valmiina tarkat laskelmat ja he seuraavat tilanteen kehittymistä ja otollisen ajankohdan löytymistä yrityksen kannalta tai ovat vielä elämäntilanteen takia lykänneet yrityksen perustamista.

”No kirjoitamme kauppakirjat yrityksestä ja sitten kovaa sisäänajoa firmaan.” N2

”Kesällä on tarkoitus avata pop-up-myymäla, jossa testataan opparista suunnitelman konseptia sekä pyrin saamaan nimeä ja näkyvyyttä...” N3

”Pyrin rekisteröimään yrityksen x.xx. mennessä. Olen työstänyt liiketoimintasuunnitelmaan ja talouslaskelmia, viimeksi tällä viikolla uusyrityskeskuksessa.” N4

”...aikataulujen suhteen en ole vielä varma. Tarkoituksena on kuitenkin päästä aloittamaan mahdollisimman pian. Meillä on tarvittavat suunnitelmat, laskelmat sekä ideat koottu ja käyty läpi moneen kertaan, uskon että niiden avulla pääsemme etenemään loistavasti.” N11

Toisen ryhmän muodostivat opiskelijat (4 hlö), joiden suunnitelmat olivat selvästi yleisemmällä tasolla. Heillä on kiinnostus yrittäjyyttä kohtaan ja ajatus siitä mitä he ryhtyvät tekemään. Opintoja hyödynnetään esimerkiksi osaamispääoman kartuttamisessa. Kolmannella ryhmällä ei ollut mitään suunnitelmia (7 hlö).

”Minulla ei oikeastaan ole suunnitelmaa. Syksyllä kehittelin xxx yritysideaa, mutta huomasin pian, että siinä oli aivan kylliksi kilpailijoita.” N5

”Minulla on pari yritysideaa, haluan toteuttaa niistä parhaan noin 5 vuoden sisällä.” N8

”Suunnitelmani on x ja x opintojen aikana saada kuvaa yrittäjyydestä ja omasta mahdollisesta yrityksestä.” N10

Niillä opiskelijoilla, joilla oli jo valmis yritysidea, oli myös suunnitelmia ja toimenpiteitä mietittynä. Toimenpiteinä yritysidean eteenpäin viemiseksi ovat opintojen aikana osin harjoitustyönä tehtävät selvitykset, liiketoimintasuunnitelmat, markkinointisuunnitelmat, talouslaskelmat ja sitä kautta yritysidean testaaminen. Toimenpiteinä mainitaan myös itsensä kehittäminen, yrittäjänä tarvittavien taitojen kehittäminen myös suorittamalla opintoja eri näkökulmista ja laaja-alaisesti jotta saavutetaan hyvä osaamisaletti yrittäjyyttä ajatellen, yrityskulttuuriin perehtyminen sekä sopivat paikan etsiminen yritykselle.

Opiskelijat, joilla ei ole yritysideaa, ovat suunnitelmissaan eri vaiheessa. Heistä kaksi ilmaisee suunnitelmakseen opiskeluajan hyödyntämisen ajatusten selkiyttämiseen. Toiset kaksi eivät ole ilmaisseet suunnitelmia. Yksi vastaajista vierasti sanaa suunnitelma, ja kertoikin, että ei ole suunnitelmia, mutta ajatuksia kylläkin. Tämä kommentti todentaa ajatuksen ja suunnitelman eroa. Ajatuksia voi olla, mutta vasta kun asetetaan tavoitteellisia merkkipaaluja, ajatukset muuttuvat tavoitteelliseksi suunnitelmaksi.

Valmiudet

Valmiudet tulevaisuuden työelämää ja yrittäjyyttä ajatellen vaihtelivat suuresti opiskelijoiden kesken. Heikoimmiksi valmiudet koettiin suhteessa tulevaisuuden ennakkointiin. Viidestätoista opiskelijasta kolme kokee omaavansa hyvät valmiudet tulevaisuuden ennakkointiin. Viisi opiskelijaa kokee, että ymmärtää asiasta jotakin, mutta ei hallitse asiaa aivan riittävästi. Kaksi opiskelijaa vastaa olevansa

epävarma asian suhteen tai kokevansa sen vaikeaksi. Viiden opiskelijan vastaus kuvastaa tietämättömyyttä tai epävarmuutta ennakkoinnista tai vastauksesta ei voi päätellä heidän valmiuksiaan.

Kasvuyritysten johtamisen suhteen oli myös epävarmuutta. Viidestätoista opiskelijasta viisi uskoi omiin valmiuksiinsa kasvuyrityksen johtamisessa. Opiskelijoista yhdeksän koki tarvitsevansa aiheesta lisää tietoa tai olevansa vielä epävarma osaamisen riittävyyden suhteen.

”Kokemusta ei ole, mutta halua ja intoa oppia uutta löytyy senkin edestä...” N11

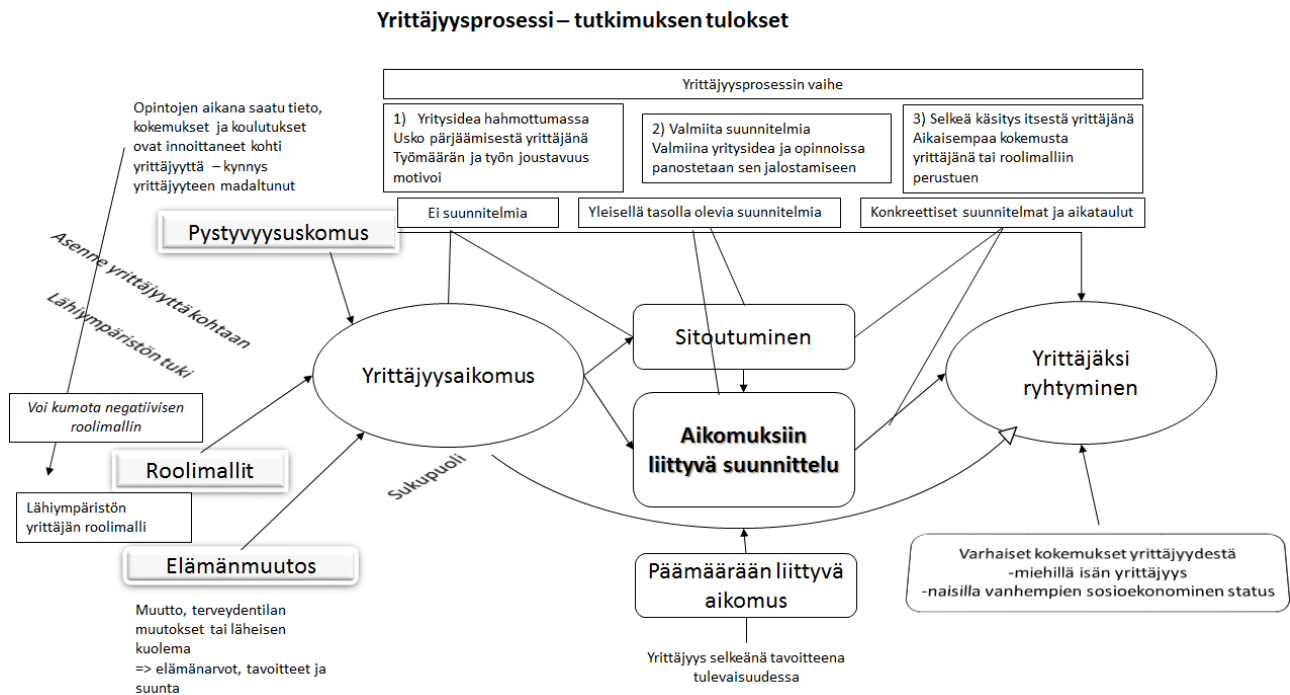
Opiskelijoista kuusi uskoi selviytyvänsä muutosten johtamisesta. Heistä useat perustelivat, että muutokset ovat välttämättömiä ja niiden tekemiseen kasvaa tilanteiden eteen tullessa ja kokemuksen karttuessa. Valtaosalle muutoksen johtaminen on vierasta, siitä ei ole kokemusta tai vastaus puuttuu kokonaan. Työyhteisön johtamisen suhteen opiskelijat ovat varsin luottavaisia valmiuksiensa suhteen. Neljä arvioi valmiutensa hyviksi ja kahdeksan pitää taitojansa ainakin kohtalaisena. Kahdesta vastauksesta ei pysty päättämään opiskelijan valmiuksia.

”Olen sitä mieltä, että johtajuuteen kasvetaan pikkuhiljaa. Minulla on hyvät ihmistuntemustaidot ja luulen, että siitä on minulle tulevaisuudessa hyötyä.” N14

Suurimmalla osalla oli vähintään kohtalaiset valmiudet digitaalisuuden suhteen. Omia digitaalisia valmiuksiaan hyvinä pitää kolme vastaajaa viidestätoista. Seitsemän opiskelijaa kokee taitonsa kohtalaisiksi ja luottaa taitoihinsa oppia ja omaksua uusia asioita tarpeen tullen. Loput vastaajat kokivat taitonsa heikoiksi, lisää opiskelua vaativiksi tai on jättänyt vastaamatta kysymykseen. Kaikkienensa siis valtaosa opiskelijoista luottaa omiin taitoihinsa ja kykyyn oppia uutta tarpeen tullen. Samalle kohderyhmälle tehdyssä focus group -haastattelussa tuli esiin, että nuorempi sukupolvi ei enää koe eroa naisten ja miesten kyvyissä omaksua teknisten välineiden käyttöä.

”Jonkin verran osaamista ja tietoutta, mutta silti paljon kehittämistä, koska digitaalisuus kehittyy ja muuttuu jatkuvasti.” N6

Kuviossa 2 on aikaisemman tutkimuksen viitekehykseen sijoitettu tässä tutkimuksessa esiin nousseet tekijät yrittäjyysprosessiin vaikuttavista tekijöistä

Kuvio 2. Empiiriset tulokset sijoitettuna aikaisempien tutkimusten mukaiseen malliin.

Tärkein yrittäjyysaikomukseen vaikuttava tekijä on ollut pystyvyysuskomus ja sitä ovat vahvistaneet opiskelujen aikana saatu tieto, kokemukset ja koulutukset. Ne ovat innostaneet yrittäjyyteen ja madaltaneet kynnystä yrittäjäksi ryhtymiseen. Opintojen aikana saatu tieto ja osaaminen ovat auttaneet ymmärtämään mistä yrittäjyydessä on kyse ja kuinka yrittäjänä toimitaan. Tällä on vaikutusta myös prosessin etenemiseen kohti suunnitelmia ja toteutunutta yrittäjyyttä. Opiskelijoiden yrittäjyysaikomuksiin vaikuttavat myös lähiympäristöstä saadut roolimallit. Roolimalleilla voi olla myös negatiivinen vaikutus yrittäjyysaikomuksiin, mutta useimmiten vaikutus on positiivinen.

Merkittävää on huomata, että pystyvyysuskomuksen vahvistuessa opintojen aikana, se saattaa kumota negatiivisen roolimallin vaikutusta yrittäjyysaikomuksiin. Myös elämänmuutoksella oli merkittävä vaikutus yrittäjyysaikomusten kehittymiseen. Ensimmäisessä vaiheessa yritysidea on vasta hahmottumassa, eikä sitä koskevaa suunnittelua ole juurikaan tehty. Kuitenkin pystyvyysuskomus on

jo vahva ja sitä vahvistetaan edelleen opintojen suuntaamisella siten, että ne tukevat yritysideoita täsmentymistä. Toisessa vaiheessa opiskelijalla on jo yritysidea ja sitä kehitetään edelleen opintojen avulla. Kuitenkin suunnitelmat ovat tässä vaiheessa vielä melko yleisellä tasolla, mutta niitä pyritään opintoissa jalostamaan. Kolmannessa vaiheessa opiskelijalla on selkeä käsitys itsestä yrittäjänä. Se on voinut tulla kokemuksen kautta - toisin sanoen opiskelija joko on toiminut tai toimii jo yrittäjänä tai se on voinut muodostua lähipiirin roolimallien kautta. Tässä vaiheessa suunnitelmat ovat jo hyvin täsmentyneitä ja aikataulutettuja, jolloin aikomus on jo hyvin konkreettisella tasolla. Joillakin yrittäjyys oli ollut tavoitteena jo pitempään, mutta nyt ajankohta vaikutti olevan sopiva ja toisilla taas oli tarkat suunnitelmat, mutta odottelevat sopivaa ajankohtaa aloittaakseen toiminnan.

Aineistossa voidaan tunnistaa myös päämääriin liittyvää aikomusta, vaikka aikomuksiin liittyvät suunnitelmat eivät olisikaan vielä edenneet kovin pitkälle. Yli puolet tässä mukana olevista opiskelijoista esittää yrittäjyyden selkeänä tavoitteenaan tulevaisuudessa.

Kuviossa on myös alueita, joita ei tässä tutkimuksessa erityisesti kysytty tai ne eivät nousseet esiin. Nämä tekijät on esitetty viistotekstinä. Tapausten perusteella voidaan todeta, että yrittäjyysprosessi jakaantuu kolmeen eri vaiheeseen, jossa opiskelijan sitoutuminen ja aikomuksiin liittyvät suunnitelmat riippuvat siitä vaiheesta, mihin opiskelija on prosessissa edennyt.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää yrittäjyyttä suunnittelevien naispuoleisten ammattikorkeakouluopiskelijoiden näkemyksiä siitä, mitkä tekijät ovat olleet merkittäviä heidän matkallaan kohti yrittäjyyttä. Ensimmäiseksi voidaan todeta, että yrittäjyysaikomuksiin ja matkaan kohti yrittäjyyttä ovat vaikuttaneet eniten opinnot ja niiden antama tuki. Tämä on mielenkiintoinen löytö, koska aiempien tutkimusten mukaan korkeakouluopinnot päinvastoin laskevat yrittäjyysaikomuksia (Joensuu ym. 2014; Fayolle, Gailly ja Lassas-Clerc, 2005; Henley, 2007; Pihkala, 2008; Wu ja Wu, 2008; Nabi, Holden ja Walmsey, 2010). Voi olla, että vaikka

yrittäjyysaikomukset laskevat suurta joukkoa tarkastellessa, kehitys voi olla erilainen yrittäjyydessä jo eteenpäin menneillä opiskelijoilla. Tämä korostaa sitä, kuinka tärkeää korkea-asteella on tunnistaa ne opiskelijat, jotka aidosti haluavat tavoitella yrittäjyysuraa. Heille tarjottavalla tuella ja opintojen räätälöimisellä omaa yritysidea tukeviksi, on suuri merkitys.

Usein opiskelijat, joilla on jo jonkinlaisia yrittäjyysaikomuksia, hakeutuvat sellaisille opintojaksoille, jossa heillä on mahdollisuus kehittää nimenomaan yrittäjyysvalmiuksiaan sekä osaamistaan yrittäjänä toimimisessa. Tällaisia opintojaksoja onkin syytä opetussuunnitelmiin sijoittaa. Näillä opintojaksoilla vahvistuu erityisesti opiskelijoiden pystyvyysuskonus. Lisäksi myös asenteisiin voidaan vaikuttaa esimerkiksi tarjoamalla opintojaksoja, joilla ollaan vuorovaikutuksessa yrittäjien ja yritysten kanssa. Mielenkiintoista oli, että opintojen aikana saaduilla tiedoilla ja asennemuutoksella saatetaan jopa kumota negatiivisten roolimallien kielteinen vaikutus yrittäjyysaikomuksiin. Tämä on ollut havaittavissa myös yrittäjyyden opintojaksojen oppimispäiväkirjoista (Sorama 2014).

Aikaisemmasta tutkimuksesta poiketen esiin nousi myös yrittäjyysaikomuksien riippuvuus elämäntilanteesta. Omistajanvaihdostutkimuksissa tosin on tullut esiin, että joskus yrittäjäksi ryhtyminen saattaa olla hyvinkin nopea prosessi vaikkapa yrittäjävänhemman kuoltua äkillisesti (Varamäki ym. 2013). Uudelle paikkakunnalle muutto voi aiheuttaa työsaantiongelmia ja silloin yrittäjyys nousee lähes ainoaksi vaihtoehdoksi itsensä elättämiseen. Tässä yhteydessä puhutaan usein pakkoyrittäjyydestä. Joka tapauksessa elämänmuutos voi olla merkittävä yrittäjyysaikomuksiin ja toteutuneeseen yrittäjyyteen vaikuttava tekijä.

Toiseksi tavoitteena oli selvittää, millaisia yrittäjyyteen liittyviä suunnittelustrategioita (implementation intention) naisopiskelijoilla on. Tarkemmalla suunnittelulla on todettu olevan merkitys yrittäjäksi ryhtymisessä (Adam ja Fayolle 2016), joten opiskelijoiden suunnittelustrategioiden ymmärtäminen ja tukeminen on tärkeää. Tähän voidaan todeta, että opiskelijoiden suunnittelustrategiat olivat hyvin eri tasoisia. Mitä sitoutuneempi opiskelija oli

yrittäjäksi ryhtymisessä, sitä selkeämpiä suunnitelmia hänellä oli. Tämä tukee aiempia tutkimustuloksia sen suhteen, että sitoutuminen on myös yksi tärkeä tekijä sekä suunnitelmissa että yrittäjäksi ryhtymisessä ja sen tutkimisessa (Sinclair ja Bruce 2009). On huomattava, että yrittäjäksi ryhtyminen on prosessi, joka etenee vähitellen orastavasta kiinnostuksesta kohti sitoutunutta aikomusta ja sitä kautta suunnittelua. Ilman sitoutumista ja tarkempaa suunnittelua yrittäjäksi harvemmin ryhdytään. Pelkkä aikomus ei siis riitä selittämään yrittäjäksi ryhtymistä. Siksi yrittäjyystutkimuksessa onkin jatkossa kiinnitettävä huomiota näihin käsitteisiin, niin kuin mm. Fayolle ja Liñán (2014) toteavat. Toisaalta tällä on myös suuri käytännön implikaatio korkeakouluille: yrittäjyysopetuksessa ja erityisesti niissä toimenpiteissä, joissa yrittäjyydestä kiinnostuneita halutaan tukea, on kiinnitettävä huomiota suunnitelmien tekemiseen ja siinä tukemiseen.

Kolmantena tavoitteena oli selvittää myös sitä, miten naisopiskelijat kokevat omat valmiudet toimia yrittäjänä suhteessa tulevaisuuden haasteisiin. Valmiudet ovat käsitteellisesti lähellä pystyvyysuskomusta, jonka on todettu vaikuttavan sekä yrittäjyysaikomuksiin että yrittäjäksi ryhtymiseen (Ingram ym. 2000; Kautonen, van Gelderen ja Tornikoski 2013). Siksi on tärkeää tarkastella, miten opiskelijat kokevat omat valmiutensa ei ainoastaan yrittäjyyteen yleisesti, vaan niihin taitoihin, jotka erityisesti tulevaisuudessa näyttäisivät vaikuttavan yrittäjyydessä menestymiseen. Näitä ovat digitalisaatio, kyvyt ennakoida ja innovoida, johtaa muutosta ja työyhteisöä sekä kasvuyritystä. Opiskelijat arvioivat valmiudet ennakkointiin ja kasvuyrittäjyyteen heikommalle tasolle kuin valmiudet digitalisaatioon ja työyhteisön johtamiseen. Tulevaisuuden ennakkointi ja kasvuyrittäjyys ovat opiskelijoille selvästi vieraampia käsitteitä kuin digitalisaatio ja johtaminen. Ainostaan ne opiskelijat, jotka olivat osallistuneet sellaisille opintojaksoille, joissa näitä asioita opetellaan, tunnistavat osaamisensa. Korkeakouluissa olisikin hyvä kiinnittää huomiota siihen, että opiskelijoille tarjottaisiin riittävästi valmiuksia tulevaisuuden maailmassa menestymiseen.

Johtopäätöksenä voidaan sanoa, että matka kohti yrittäjyyttä on aina henkilökohtainen, mutta yhteisiä piirteitä voidaan löytää. Ensinnäkin on huomattava, että koulutuksella on suuri vaikutus yrittäjyyteen innostamisessa ja valmiuksien tarjoamisessa. Toiseksi yrittäjyyttä suunnittelevien opiskelijoiden kohdalla on hyvä tarjota tukea konkreettisten toimenpidesuunnitelmien tekemiseen, koska ne vievät yrittäjyyttä selvästi eteenpäin.

Uusi yrittäjäsukupolvi hakee yrittäjyydestä kenties eri asioita kuin vanhempansa. Toisaalta maailma ympärillä tarjoaa aivan erilaisen näkökulman yrittäjyyteen kuin aikaisemmin. Vakituinen työpaikka vieraalla ei enää ole tae pysyvästä työpaikasta. Uusi sukupolvi painottaa työn mielekkyyttä ja itsensä toteuttamista enemmän kuin aikaisemmat sukupolvet. Vakituinen työpaikka ei ole tae pysyvästä työpaikasta, eikä nuori sukupolvi edes halua ensimmäisestä työpaikastaan "eläkevirkaa". Nuoren sukupolven työntekijät haluavat haasteita. Myös työn ja vapaa-ajan painotukset ovat muuttuneet, joten yrittäjyyden positiivisena puolena nähdään mahdollisuus itse määrittää työaikoja ja säädellä työn määrää. Yrittäjyydestä haetaan myös joustavuutta elämäntilanteeseen ja työaikoihin, sekä mahdollisuutta vaikuttaa siihen, miten asioita tehdään. Sukupolvi Z tulee olemaan edellisiäkin sukupolvia yritteliäämpi ja koulutusinstituutioiden onkin syytä varautua myös niihin haasteisiin, joita tämä sukupolvi tuo tullessaan.

LÄHTEET

Adam, A-F. & Fayolle, A. (2016), "Can implementation intention help to bridge the intention-behaviour gap in the entrepreneurial process? An experimental approach", *The International Journal of Entrepreneurship and Innovation*, vol.17, no 2, pp. 80-88.

Adam, A. & Fayolle A. (2015), "Bridging the entrepreneurial intention-behaviour gap: The role of commitment and implementation intention", *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*, vol. 25, no 1, pp. 36-54.

Aizzat, M., Noor Hazlina, A. & Chew, E. (2009), "Examining a model of entrepreneurial intention among Malaysians using SEM Procedure", *European Journal of Scientific Research*, vol. 3, no. 2, pp. 365-373.

Ajzen, I. (1991), "The theory of planned behaviour", *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, vol. 50, no. 2, pp. 179-211.

Armitage, C.J. & Conner, M. (2001), "Efficacy of the theory of planned behaviour: a Meta-analytic Review", *British Journal of Social Psychology*, vol. 40, pp. 471-499.

Bagozzi, R., Baumgartner, H. & Yi, Y. (1989), "An investigation into the role of intentions as mediators of the attitude-behavior relationship", *Journal of Economic Psychology*, vol. 10, pp. 35-62.

Bandura, A., Adams, N., Hardy, A. & Howells, G. (1980), "Test of the generality of self-efficacy theory", *Cognitive therapy and research*, vol. 4, no. 1, pp. 39-66.

Barbosa, S., Fayolle, A. & Lassas-Clerc, N. (2006), "Assessing risk perception, self-efficacy, and entrepreneurial attitudes and intentions: Implications for entrepreneurship education", *The Internationalizing Entrepreneurship Education and Training Conference, Sao Paulo*, July 9th–12th 2006, Sao Paulo.

Bosma, N., J. Hessels, V. Schutjens, M. Van Praag, M & I. Verheul (2012), "Entrepreneurship and role models", *Journal of Economic Psychology*, vol. 33, no. 2, pp. 410-424.

Crant, M. (1996), "The proactive personality scale as a predictor of entrepreneurial intentions", *Journal of Small Business Management*, vol. 34, no.3, pp. 42-49.

Engle, R. L., Dimitriadi, N., Gavidia, J. V., Schlaegel, C., Delanoe, S., Alvarado, I., He, X., Buame, S. & Wolff, B. (2010), "Entrepreneurial intent. A twelve-country evaluation of Ajzen's model of planned behaviour", *International Journal of Entrepreneurial Research*, vol. 16, no. 1, pp. 35-57.

Fayolle A., Gailly B. & Lassas-Clerc N. (2005), "The long-term effect of entrepreneurship teaching programmes on entrepreneurial intention", *A paper presented at RENT XIX Conference, Naples, Italy*, November 17-18, 2005.

Fayolle, A. & Liñán, F. (2014), "The future of research on entrepreneurial intentions", *Journal of Business Research*, vol. 67, no. 5, pp. 663-666.

Fayolle, A. & Liñán, F. (2013), "Entrepreneurial intentions: Literature review and new research perspectives", *A paper presented at The 3rd GIKA Annual Conference, 7.-9.7.2013, Valencia, Spain*.

Fishbein, M., & Ajzen I. (1975), *Belief, attitude, intention and behavior: an introduction to theory and research*, Reading, MA: Addison-Wesley.

Gollwitzer, P.M. (1993), "Goal achievement: the role of intentions", *European Review of Social Psychology*, Vol 4, no. 1, pp. 141-185.

Gollwitzer, P.M. (1999), "Implementation intentions: strong effects of simple plans", *American Psychologist*, Vol. 54, No. 7, pp. 493-503.

Henley, A. (2005), "From entrepreneurial aspiration to business start-up: evidence from British longitudinal study", *Academy of Entrepreneurship Journal*, vol. 10, no. 1-2.

Henley, A. (2007), "Entrepreneurial aspiration and transition into self-employment: evidence from British longitudinal data", *Entrepreneurship & Regional Development*, vol. 19 no. 3, pp. 253-280.

Henley, A. (2007), "Entrepreneurial aspiration and transition into self-employment: evidence from British longitudinal data", *Entrepreneurship & Regional Development*, vol. 19, no. 3, pp. 253-280.

Ingram, K., Cope J., Harju, B. & Wuench, K. (2000), "Applying to Graduate School: A Test of the Theory of Planned Behavior", *Journal of Social Behavior and Personality*, vol. 15. no. 2, pp. 215-226.

Joensuu, S., Varamäki, E., Viljamaa, A., Heikkilä, T. & Katajavirta, M. (2014), *Yrittäjyysaikomukset, yrittäjyysaikomusten muutos ja näihin vaikuttavat tekijät koulutuksen aikana*, Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Tutkimuksia A16. Available from: <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/74669/A16.pdf?sequence=1>.

Joensuu, S., A. Viljamaa, E. Varamäki, E. & E. Tornikoski (2013), "Development of entrepreneurial intention in higher education and the effect of gender – a latent growth curve analysis", *Education + Training*, vol. 55, no. 8/9, pp. 781–803.

Kautonen, T., van Gelderen, M. & Tornikoski, E. (2013), "Predicting entrepreneurial behavior: A test of the theory of planned behavior", *Applied Economics*, vol. 45, no. 6, pp. 697-707.

Kolvereid, L. (1996), "Prediction of Employment Status Choice Intentions", *Entrepreneurship Theory and Practice*, vol. 21. no. 1, pp. 47-57.

Kristiansen, S. & Indarti, N. (2004), "Entrepreneurial intention among Indonesian and Norwegian students", *Journal of Enterprising Culture*, vol. 12, no. 1, pp. 55-78.

Krueger, N. F. & Carsrud, A. L. (1993), "Entrepreneurial Intentions: Applying the theory of planned behaviour", *Entrepreneurship and Regional Development*, vol. 5, no. 4, pp. 315-330.

Krueger, N., Reilly, M. & Carsrud, A. (2000), "Competing models of entrepreneurial intentions", *Journal of Business Venturing*, vol. 15, no. 2, pp. 411-432.

Lee, L. Wong, P., Foo, M. & Leung, A. (2011), "Entrepreneurial intentions: The influence of organizational and individual factors", *Journal of Business Venturing*, vol. 6, no. 1, pp. 124-136.

Liñán, F. (2004), "Intention-based models of entrepreneurship education", *Proceedings of International Conference*, 4-7 July 2004, Naples, Italy.

Liñán, F. & Chen, Y-W. (2009), "Development and cross-cultural application of a specific instrument to measure entrepreneurial intentions", *Entrepreneurship Theory and Practice*, vol. 33, no. 3, pp. 593-617.

Liñán, F. & Fayolle, A. (2015), "A Systematic literature review on Entrepreneurial Intentions: Citation, Thematic Analyses, and Research Agenda", *International Entrepreneurship and Management Journal*, vol. 11, no. 4, pp. 907-933.

Lope Pihie Z. & Bagheri, A. (2011), "Malay Secondary School Students" Entrepreneurial Attitude Orientation and Entrepreneurial Self-efficacy: A Descriptive Study", *Journal of Applied Sciences*, vol. 11, no. 2, pp. 316-322.

Lope, P., Zaidatol, A. & Hassan, H. (2009), "Choice of self-employment intention among secondary school students", *The Journal of International Social Research*, vol. 9, no. 2, pp. 539-549.

McDonald, S., Gan, B.C., Fraser, S.S, Oke, A. & Anderson A.R. (2015), "A review of research methods in entrepreneurship 1985–2013", *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research* vol. 21, no. 3, pp. 291–315.

Moi, T., Adeline, Y. & Dyana, M. (2011), "Young adult responses to entrepreneurial intent", *www.researcherswolrd.com*, vol. 2, no. 3, paper 5.

Nabi, G., Holden, R. & Walmsley, A. (2010), "From student to entrepreneur: towards a model of graduate entrepreneurial career-making", *Journal of Education and Work*, vol. 23, no. 5, pp. 389-415.

Pihkala, J. (2008), *Ammattikorkeakoulutuksen aikaiset yrittäjäyysintentioiden muutokset*, Opetusministeriön julkaisu 2008: 1. Helsinki.

Pruett, M., Shinnar, R., Toney, B., Llopis, F. and Fox, J. (2009), "Explaining entrepreneurial intentions of university students: a cross-cultural study", *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, vol. 15, no. 6, pp. 571-594.

Richards, L. (2005), *Handling qualitative data*, London: Sage.

Schoon, I. & Duckworth, K. (2012), "Who Becomes an Entrepreneur? Early Life Experiences as Predictors of Entrepreneurship", *Developmental Psychology*, vol. 48, no. 6, pp. 1719-1726.

Segal, G., Borgia, D. & Schoenfeld, J. (2005), "The motivation to become an entrepreneur", *International Journal of Entrepreneurial Behavior and Research*, vol. 11, no. 1, pp. 42-57.

Sequeira, J., Mueller, S. & Mcgee, J. (2007), "The influence of social ties and self-efficacy in forming entrepreneurial intentions and motivating nascent behavior", *Journal of Developmental Entrepreneurship*, vol. 12, no. 3, pp. 275-293.

Sequeira, J., S. Mueller & J. Mcgee (2007), "The influence of social ties and self-efficacy in forming entrepreneurial intentions and motivating nascent behavior", *Journal of Developmental Entrepreneurship*, vol. 12, no. 3, pp. 275-293.

Sheeran P. (2002), "Intention-behaviour relations: A conceptual and empirical overview", *European Review of Social Psychology*, vol. 12, no. 1, pp. 1-36.

Sinclair, R.F. & Bruce, R.A. (2009), "Determining entrepreneurial commitment in the pre-entrepreneur (summary)", *Frontiers of Entrepreneurship Research*, vol. 29, no. 6, Article 18.

Siu, W. & Lo, E. (2013), "Cultural contingency in the cognitive model of entrepreneurial intention", *Entrepreneurship Theory and Practice*, vol. 37, no. 2, pp. 147-173.

Smith, K.G., Gannon, M.J. & Sapienza, H.J. (1998), "Selecting methodologies for entrepreneurship research: trade-offs and guidelines". *Entrepreneurship Theory and Practice*, vol. 14, no. 1, pp. 39-49.

Sorama, K. (2014) "Monialainen opintojakso yrittäjyyden edistämiseen", Conference abstracts 8th Entrepreneurship Education Conference 25th to 26th of September 2014, Vaasan yliopiston julkaisuja Selvityksiä ja raportteja 195, 25–26.

Swan, W., Chang-Schneider, C. & McClarity, K. (2007), "Do people's self-views matter?" *American Psychologist*, vol. 62, no. 2, pp. 84-94.

Townsend, D. M., Busenitz, L. W. & Arthurs, J. D. (2010), "To start or not to start: outcome and ability expectations in the decision to start a new venture", *Journal of Business Venturing*, vol. 25, no. 2, pp. 192-202.

Van Auken, H., Fry & Stephens P. (2006), "The influence of role models on entrepreneurial intentions", *Journal of Developmental Entrepreneurship*, vol. 11, no. 2, pp. 157-167.

van Gelderen, M. & Jansen, P. (2006), "Autonomy as a start-up motive", *Journal of Small Business and Enterprise Development*, vol. 13, no. 1, pp. 23-32.

Varamäki, E., Tall, J., Viljamaa, A., Sorama, K., Lämsiluoto, A., Petäjä, E. & Laitinen, E.K. (2013) "Omistajanvaihdos osana liiketoiminnan kehittämistä ja kasvua – tulokset, johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset", *Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä* 76.

Wang, C. & P. Wong (2004), "Entrepreneurial interest of university students in Singapore", *Technovation*, vol. 24, no. 2, pp. 161-172.

Wu, S. & Wu, L (2008), "The impact of higher education on entrepreneurial intentions of university students in China", *Journal of Small Business and Enterprise Development*, vol. 15 no. 4, pp. 640-655.

Zampetakis, L., Kafetsios, K., Bouranta, N., Dewett, T. & Moustakis, V. (2009), "On the relationship between emotional intelligence and entrepreneurial attitudes and intentions", *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, vol. 15, no. 6, pp. 595-618.

Yordanova, D. & Tarrazon, M-A. (2010), "Gender differences in entrepreneurial intentions: evidence from Bulgaria", *Journal of Developmental Entrepreneurship*, vol. 15, no. 3, pp. 245-261.